

ג ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ו ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ
השנה החמש עשרה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה
מהדורה מיוחדת בשביל ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לחנוך ותרבות תורניים בגולה

14

יתרו (תשט"ז) ב"ט"ז לא תענה ברעך עד שקר.

א. אברבנאל: ואחר שהזהיר שלא יזיק אדם את חברו במעשה רע לא בגופו, לא באשתו, ולא בממונו - הזהירו... "לא תענה ברעך עד שקר". ומלבד שהזהיר בזה, שלא יעיד אדם שקר, נכלל בו הלועג על חברו, והמספר לשון הרע, והרכיל, והמלבין פני חברו ברבים, ודומיהם. הסבר מה המכנה המשותף לכל העברות האלה ולמה כלל אותן אברבנאל בדבור תשיעי זה?

ב. שבוטות ל"א ע"א: מניין לתלמיד שאמר לו רבו: יודע אתה בי, שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה (רש"י: משקר) - מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד, מניין שלא יצטרף עמו? ת"ל: (שמ"כ"ג ז') "מדבר שקר תרחק". - האי "מדבר שקר תרחק" נפקא? הא ודאי שקורא קא משקר ורחמנא אמר: "לא תענה ברעך עד שקר"!? אלא כגון דאמר ליה: "חד סהדא אית לי (עד אחד יש לי) ותא אתה וקום התם ולא תיבא ולא מידי (ובא אתה ועמוד סמ ולא תאמר כלום ויהא סבור בעל דין טיש לי טני עדים ויודה על האמת) דהא לא מפקת מפומק שקרא (=שלא תוציא מפין דבר שקר), אמילו הכי אסור, שנאמר "מדבר שקר תרחק". הסבר לפי זה מהו ההבדל בין שני הצוויים, בין "לא תענה ברעך עד שקר" ובין "מדבר שקר תרחק".

ג. תרגום אונקלוס: לא תסחד בחברך סהדותא דשקרא.

ראב"ע: שנים רבות הפשתי בלבי טעם זאת המלה לאמר "עד שקר" ולא עדות שקר. ולפי דעתי עתה, כי הוא מדבר עם עד שקר, כאלו כתוב: לא תענה, אם אתה עד שקר. ומשמע זאת המלה כטעם (ויקרא י"ט) "לא תכחשו ולא תשקרו" ומצאנו מלת ענות בב"ית כמו (דברים י"ט י"ח) "שקר ענה באחיו" ובלא ב"ית כמו (תהלים נ"ה) "ישמע אל ויענם", והטעם "יענה בהם" וכמהו (בראשית כ"ו כ"ט) "כאשר לא נגענוך" - לא נגענו בך. ויש עד שקר שהוא בן מות, והוא שכתוב עליו (דברים י"ט): "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו".

ראב"ע (בפרושו הקצר, שאינו מודפס בחומשיה שלנו).

לא תענה בו ואתה עד שקר. גם יורה שאסור הוא להשכיר עד שקר, ותהיה מלת "תענה" - יוצאת, כטעם "אענה את השמים" (הושע ב' כ"ג).

רלב"ג: ואין ראוי שנאמר שיהיה זה המאמר אזהרה לעד שקר שלא יעיד בחברו, שאם יהיה הדבר כן, יהיה מזהר עד השקר להעיד ברעהו האמת, וזה דבר אין ראוי שיאמן, ויפרש שלא תעיד ברעך באופן שתהיה עד שקר בעדות ההיא.

- מה הקשי בפסוקנו שאותו משתדלים כל המפרשים לישב?
- השוה לפסוקנו בראשית ל"א מ"ז: ויקרא לו לבן "יגר שהדותא" ויעקב קרא לו גלעד. (רש"י ד"ה יגר שהדותא תרגומו של "לע") כמה מסייע פסוק זה להבנת פסוקנו ולי וב הקשי ו.
- העתק את פסוקנו בסמך וק לי פירוש הראב"ע!
- מהו המובן החד ו יף ראב"ע בפרושו הקצר לפסוקנו?
- הסבר מרו ר, דל בין שלשת הפרושים שנתנו לעיל (ת"א, ראב"ע בפ ושו הארון, רלב"ג) וכיצד מישב כל אחד את ושי שבפסוקנו.
- בעקבות מי משלחתם הלך קאסוטו בפרושו לשמות ע' 171: לא תענה - לא תעיד, על כל דבר הנוגע ברעך, עדות נגד האמת, כעד שקר ?

השאלות המסומנות X קשות והמסומנות XX קשות ביותר יענה כל אחד לפי הכנתו. תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, ההסתדרות הציונית העולמית, המחלקה לחנוך ולתרבות תורניים בגולה, ירושלים, ת.ד. 92.